

SCHILDERIJ “DOOD VAN KONINGIN LOUISE MARIE”

Op 2 mei 2003 werd het schilderij “Dood van Koningin Louise Marie” door J. MEGANCK door de Civiele lijst van de Koning in bruikleen gegeven aan het Oostends Historisch Museum De Plate.

Deze overhandiging ging gepaard met een kleine plechtigheid waar o.a. conservator N. HOSTYN en schepen Johan VERSTREKEN het woord voerden.

Hieronder de twee toespraken.

§ § §

REDE VAN DE CONSERVATOR

Geachte Heer Luitenant-Generaal Vincent PARDOEN, Intendant van de Civiele Lijst van de Koning,
Geachte Mevrouw VERMEIRE,
Geachte Heer Schepen,
Mijnheer de Voorzitter en Bestuursleden OHGK De Plate,
Bestuursleden Vrienden van de Stedelijke Musea,
Vrienden van de Gidsenkring “Lange Nelle” en van de pers

Het is moeilijk ons vandaag de dag een beeld te vormen van wat de Koninklijke Residentie hier in de Langestraat 69 geweest moet zijn, n anno 1850. Het gebouw is zodanig veranderd ten tijde van de latere functies dat we geen idee hebben. Misschien berust er in de Kon. Archieven nog wel een foto uit de tijd toen het gebouw nog inderdaad Koninklijke Residentie was?

Hoe zagen de kamers eruit, wat was de meubilering? Hoe werd hier gewoond? Stond er een schildwacht voor de deur? Welke gekroonde hoofden kwamen hier allemaal over de vloer? En hoe zat het met die mand – die lift “avant-la-lettre” die opgetakeld werd tot in het belvédère?

De Langestraat was een straat met gemengd karakter. Er stonden een paar mooie 18de eeuwse neoclassicistische herenhuizen, zoals bv. hier rechtover waar nu het hotel “Admiral” (nr. 72) staat, en een ander wat verder, daar waar nu de jeugdherberg “De Ploate” is. Het nr. 83 was er ook één: deze bestaat nog maar de gevel is in de jaren 30 gemoderniseerd. Binnenin vinden we nog enkele schaarse oude elementen terug. Wat verder stonden enige eenvoudiger huisjes en dan was er het slachthuis. Vervolgens kwam men op de vesten. En dan pas kon men de havengeul zien.

“Onze goede Koningin is gestorven om 7.30uur 's morgens. Om 5 uur had Ze de Koning en de familieleden laten roepen. Ze nam in kalmte afscheid van allen, en met een berusting als vertrok Ze op een gewone reis. Haar tegenwoordigheid van geest en sereniteit verloor Ze geen ogenblik. Haar moed en geduld waren bewonderenswaardig. Het was als een engel die naar de hemel vloog. Ze is gestorven in de armen van de Koning”.

Zo staat het in een document in de Papieren Charles ROGIER bewaard in het Algemeen Rijksarchief Brussel.

Het was 11 oktober 1850. De koningin was 38 jaar oud. Aanwezig waren: Koning Leopold I, de Hertog van Brabant, Louise-Marie's moeder de Franse koningin Marie-Amélie.....

Ziekelijk was Louise-Marie inderdaad, maar ze had – als dochter van Louis-Philippe- ook een leven vol tegenslagen en bewogen momenten achter de rug. Er was uiteraard ook het gearrangeerde

huwelijk. En slechts enkele ingewijden wisten wat er echt gaande was in het gezinsleven van onze vorsten. Nu valt zoiets allemaal te lezen in allerhande publicaties. Toen was de barrière veel groter.

Het overlijden van de koningin was een gebeurtenis die de bevolking geweldig aangreep. Ze was geliefd. "*De schutsengels van gansch het Belgisch huisgezin*", "*de vorstin zoo deugdenrijk zoo teder*" zoals de Oostende Kamer van Rhetorica haar omschreef. Ze was, wat men nu zou noemen, een "ikoon". Denk maar aan de emoties bij de dood van Koningin Astrid, of dichterbij ons die van Lady Diana van Engeland.

De dood van de koningin was de bron van heel wat beeldmateriaal, gedenkpenningen, gedichten, een schitterend praalgraf in de Oostende Sint-Pieterskerk en ook het schilderij van Joseph MEGANCK.

Lithografieën waren in die tijd het beeldmedium bij uitstek: steendruk liet snel werken toe en – vooral – grote oplagen. Voor zover we weten was onze lokale kunstschilder Michel VAN CUYCK de enige die een schets van de overleden koningin maakte naar de natuur. Tekening die in litho werd omgezet (en hier in de hall te zien is). Er staat expliciet op: "...Dessiné d'après nature par Ml. Vancuyck. Professeur – Ostende, le 12 Octobre 1850".

Verder is er de litho van HEMELSOET, die van Henri HENDRICKX.

Victor DEDONCKER lithografeerde dan weer het vertrek van de lijkstoet hier in de Langestraat. Een vergelijking van de litho met de werkelijkheid leert ons hoe het straatdecor helemaal niet kan kloppen met de werkelijkheid; d.w.z. dat dit ook niet echt terzake deed. Het was vooral de idee die telde. Wellicht speelt dat ook mee in het schilderij van MEGANCK, eerder dan het schilderij een secure uitbeelding is van de sterfkamer anno 1850.

Joseph MEGANCK was in zijn dagen een vooraanstaand kunstenaar. Christiaan KRAMM wijdde in zijn naslagwerk over Hollandse en Belgische beeldende kunstenaars twee volle bladzijden aan hem.

Joseph MEGANCK was geboren in Aalst in 1807. Hij studeerde aan de Academie van Aalst, en dan aan die van Brussel waar Joseph PAELINCK zijn docent was. Na zijn studies trok hij naar Parijs, waar hij merkwaardig genoeg op het atelier van David d'ANGERS werkte. d'ANGERS was beeldhouwer. In 1835 rondde hij zijn leertijd af met een verblijf in Italië. Daar had hij reeds een inkomen met Italiaanse genretafereeltjes die hij aan rijke Britten en Amerikanen – op grand tour in Italië – verkocht. Terug in België vestigde hij zich metterwoon in Brussel.

Hij profileerde zich als historieschilder, d.w.z. schilder van taferelen in een historisch tijdvak gesitueerd en met tal van personages. De klassieke zijlijnen die deze kunstenaars bewandelden waren de religieuze schilderkunst, het genretafereel en het portret. "Geef de Keizer wat des keizers is", "Christus geneest een bezeten jongeling" (Sint-Martenskerk in Aalst), "Sint-Lodewijk Gonzaga onderwijst de kinderen des volks in de straten van Rome" (eveneens Sint-Martenskerk in Aalst), religieuze taferelen voor de Aalsterse Begijnhofkerk en voor de kerken van Breendonk en Groot-Willebroek. Binnen het genretafereel had hij een voorliefde voor Italiaanse motieven, getuigend van heimwee naar zijn Italiëreis.

Journalist Henri HEYMANS van de Brusselse krant "L'Indépendance" werd naar Oostende gestuurd om verslag uit te brengen: "We namen kamers in het hotel Fontaine. In het zelfde hotel logeerde Koningin Marie-Amélie, de Hertog van Aumale, de prins van Joinville, de heer CUVILLIER-FLEURY, SCRIBE (broer van de illustere schrijver en notaris van de familie d'Orléans), dan de ministers en de hoge functionarissen die de koninklijke trein zouden begeleiden.

“Niets triestiger dan Oostende in die tijd van het jaar: het was koud, er waren sterke windvlagen, er viel nu en dan een ijzige regen. We leefden enkele dagen in een sfeer van droefheid en rouw. Er was een weinig komen en gaan in het hotel en in het sombere huis dat men het Paleis noemt. Koningin Marie-Amélie ging te voet uit, gevolgd door een oude kamerknecht, die Gouverneur genoemd werd. De Prins van Joinville rookte zijn pijp in de binnen koer en sprak welwillend met iedereen. Koning Leopold verliet nu en dan het paleis in een lange redingote en ging op de dijk wandelen. Dat was de enige keer dat ik hem in een burgerpak heb gezien. Tijdens de rouwdienst in de kleine kerk van Oostende zag ik hem wenen”.

Toen ik in 1980 een artikel wijdde aan de parafernalia rond de dood van Louise-Marie in de collectie van “De Plate” en van het Stadsarchief eindigde ik: “Het paleis in de Langestraat ligt er vandaag maar droevig bij. Alhoewel geklasseerd.... En toch kan het gebouw herleven. Want zie eens hoe het Paleis in Antwerpen of het Hotel Bellevue in Brussel aan een nieuwe jeugd zijn begonnen. Waarom niet bij ons?”.

§ § §

DANKWOORD VAN SCHEPEN JOHAN VERSTREKEN

Geachte Heer Luitenant-Generaal PARDOEN, Intendant van de Civiele Lijst van de Koning,
Geachte Mevrouw VERMEIRE,
Heren Voorzitters en Bestuursleden “Oostendse Heem- en Geschiedkundige Kring De Plate”, “De Vrienden van de Stedelijke Musea”,
Vrienden van de Gidsenkring “Lange Nelle” en van de Pers

Vorig jaar februari is ons Historisch Museum eindelijk open geraakt op haar nieuwe locatie, Langestraat 69.

Dit gebouw was, nadat het Hof het had verlaten als residentie, uiteraard in het patrimonium van de Koninklijke Schenking opgenomen en ter beschikking gesteld voor diverse doeleinden. Ik denk aan “Bruggen en Wegen”, de Verpleegstersschool, de Handelskamer, Toerisme Oostende, het Vormingsinstituut.

Maar toch was dit gebouw er een met een gesloten karakter, een bouwwerk dat een wat mytisch bestaan was gaan leiden: hier overleed de koningin, hier ravotten de jonge Prinsen Leopold en Filips, Prinses Charlotte, en het hardnekkig verhaal van de liftmand is nooit ver weg geweest.

Toen het gebouw in het kader van de eerste Open Monumenten-zondagen – 1990- opengesteld werd, was de belangstelling enorm. Al was het vervallen en was er eigenlijk weinig te zien, de nieuwsgierigheid bij het publiek was er duidelijk. Een reportage in het V.T.M. programma “Royalty” versterkte nog de interesse.

Nu is er het Oostends Historisch Museum in dit zwaar van geschiedenis beladen pand. Het is een perfecte combinatie, de juiste bestemming voor dit gebouw. Het levert ons een historisch museum op mensenmaat, met heel wat gemoedelijkheid. Misschien wat klein voor grote objecten, misschien gehandicapt door de slechte toegankelijkheid voor minder-valieden, maar zeker een extra-troef voor ons cultuurtoerisme.

In Oostende zaten de Musea zo goed mogelijk verscholen voor het publiek. Je moest inderdaad al een kei zijn om destijds de entree van het Historisch Museum te vinden in het Feest- en Kultuurpaleis. Je moet het nog steeds zijn om die van het Museum voor Schone Kunsten te vinden.

Met meer dan 7.000 bezoekers in 2002 verpulverde het Oostends Historisch Museum op de nieuwe locatie trouwens zijn bezoekersrecord.

Het pand Langestraat 69 wordt ons door de Koninklijke Schenking tegen gunstige voorwaarden ter beschikking gesteld. Het spreekt vanzelf dat ons bestuur daarvoor erkentelijk is.

In het pand Langestraat 69 is de sterfkamer van Koningin Louise-Marie de blikvanger, het hart van het gebouw. Ere wie ere toekomt: het was de Handelskamer die voor 't eerst deze ruimte historisch opwaardeerde in de vroege jaren '80. Het spreekt vanzelf dat we deze ruimte in ere houden en er in de toekomst alles aan zullen doen om ze te verbeteren. Er werd reeds – in overleg met Monumenten en Landschappen – gezorgd voor historisch verantwoord behangpapier, uitgevoerd door een wereldautoriteit ter zake, Geert WISSE. Wij kijken – zonder overhaaste aankoopbeslissingen – uit naar een authentieke verlichting (omgebouwd naar elektriciteit weliswaar) of een aanvaardbare replica.

Ook meubels in Louis-Philippestijl zouden beter passen dan deze die we nu voorlopig uit eigen reserves hebben gebruikt. Misschien kan de Civiele Lijst ons ook hierbij helpen?

Ook de gordijnen worden in de komende jaren aangepakt waarbij we ons gaan baseren op interieurprenten uit de jaren 1830-1840.

In de hall die tot de kamer leidt hangen litho's i.v.m. het overlijden van de Koningin, hier in Oostende als duiding bij de betekenis van deze kamer.

Maar het schilderij van Jozef MEGANCK uit het patrimonium van de Civiele Lijst van de Koning is de spreekwoordelijke kers op de taart in deze ruimte.

We zijn de Civiele Lijst, in de persoon van Luitenant-Generaal PARDOEN en zijn medewerkster Mevrouw Martine VERMEIRE, dan ook oprecht dankbaar voor de bruikleen van dit wel heel speciale schilderij.